

Розділ IV КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343.541.1

Васильєв Андрій Анатолійович,
кандидат юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет внутрішніх
справ)

Воскресенська Ірина Владиславівна,
(старший слідчий Куп'янського ВП ГУНП в
Харківській області)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУБ'ЄКТА ПРИМУШУВАННЯ ДО ВСТУПУ В СТАТЕВИЙ ЗВ'ЯЗОК (СТ. 154 КК УКРАЇНИ)

У статті визначено специфічні ознаки суб'єкта примушування до вступу в статевий зв'язок. Автором вказується на необхідність розширення положень, які стосуються законодавчо визначених видів залежності, за наявності яких особа потерпілого примушується (спонукається) винним до дій сексуального характеру. Наведено додаткові аргументи щодо достатності ознак загального суб'єкта для відповідальності за вчинення діянь, передбачених ч. 2 ст. 154 КК України.

Ключові слова: спеціальний суб'єкт, стан залежності, статева недоторканість, статева свобода.

Питання визначення поняття, змісту та ознак суб'єкта злочину відносяться до найбільш сталих та достатньо розроблених сучасною теорією кримінального права. Разом з цим у кримінальному законодавстві поряд із нормами, що визначають відповідальність загального суб'єкта злочину (ч. 1 ст. 18 КК України) містяться норми, якими криміналізовано вчинення суспільно небезпечних діянь особами, які мають додаткові (поряд із загальними) ознаки, що визначають суб'єкта конкретного складу злочину. Мова йде про спеціального суб'єкта (ч. 2 ст. 18 КК України) та окремі специфічні ознаки, що вказують на виконавця злочину, одночасно формуючи уявлення про обставини, за наявності яких можливе вчинення конкретного злочину. Слід зазначити, що виділення та конкретизація в законі про кримінальну відповідальність додаткових ознак може як сприяти практиці правозастосування, наприклад, у випадку визнання суб'єктом злочину організатора або активного учасника масових заворушень у контексті ст. 294 КК України, так і обмежувати таку практику, наприклад, у випадку визнання суб'єктом особи, від якої жінка чи чоловік матеріально або службово залежні (ст. 154 КК України). Саме дослідженню останнього наведеного випадку, в якому, на наш погляд, відбувається необґрунтоване звуження кола суб'єктів злочину присвячена ця робота. Розгляду та урегулювання існуючої проблеми, додаткової актуальності надає також те, що як норми міжнародного права, так і кримінально-правові норми закордонних країн виходять з принципів недопущення дискримінації та пригнічення, рівності всіх людей у своїх правах та свободах, без всілякого їх розрізнення та розмежування за будь-якими категоріями та ознаками, а існуюча редакція ст. 154 КК України, у свою чергу, не дозволяє реалізувати указані принципи на практиці.

Питання відповідальності як спеціальних суб'єктів, так і суб'єктів окремих злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості розглядалися у роботах вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема у роботах Ю. М. Антоняна, М. І. Бажанова, Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, Л. П. Брич, Д. О. Гнилицької, О. М. Джужі, Л. В. Дорош, О. О. Дудорова, М. М. Корчового, Н. С. Лейкиної, П. І. Люблінського, В. С. Орлова, П. П. Осіпова, А. А. Піонтковського, К. М. Плутницької, А. В. Савченка, О. П. Холода, О. М. Храмцова, П. В. Хряпінського, Р. Д. Шарапова, М. Д. Шаргородського та ін.

Метою роботи є виявлення та характеристика специфічних ознак суб'єкта примушування до вступу в статевий зв'язок, встановлення особливостей стану та форм залежності між винною особою та потерпілим, що використовується для спонукання останнього до дій сексуального характеру, а також внесення пропозицій, спрямованих на удосконалення практики протидії примушуванню до вступу в статевий зв'язок.

Як вже було вказано, у доктрині кримінального права, спираючись на положення закону про кримінальну відповідальність, виділяють два види суб'єктів – загальний і спеціальний. Згідно з ч. 2 ст. 18 КК України спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, що вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа [13].

Не вдаючись до поглибленого аналізу поняття «спеціального суб'єкта», слід вказати, що в науці кримінального права його було піддано ґрунтовному аналізу. Так, В. В. Устименко вказує, що спеціальний суб'єкт злочину – це фізична особа, яка поряд із осудністю та віком кримінальної відповідальності, наділена ще й додатковою ознакою, що передбачена кримінальним законом або прямо впливає із нього та обмежує коло осіб, що підлягають кримінальній відповідальності [20, с. 23]; вказану позицію підтримує і Р. В. Вереша [7, с. 490]. Поняття та ознаки спеціального суб'єкта були конкретизовані також В. Г. Павловим [16, с. 208] та Б. О. Киришем [9, с. 359].

Саме про спеціального суб'єкта іде мова у ч. 1 ст. 154 КК України, де міститься указівка на те, що примушування (спонукання) здійснюється особою, «від якої жінка чи чоловік матеріально або службово залежні». Використовуючи свій вплив (свої можливості, що виникли через залежний стан потерпілої) на потерпілу особу, винний шляхом психічного впливу домагається вчинення дій сексуального характеру.

Термін «залежність» є ключовим для визначення ознак суб'єкта, тому розглянемо більш детально його зміст. Цей термін у в теорії кримінального права визначається та тлумачиться по-різному. Під залежністю розуміється відображення в окремих нормах кримінального закону жорстких і постійних відносин, що передбачають усвідомлене керівництво однією особою мотивацією поведінки іншого індивіда при виборі останнім варіантів своїх дій всупереч моральним і ціннісним орієнтаціям. При цьому стан залежності не позбавляє жертву волі [3, с. 4].

Т. В. Кондрашова розуміє під залежністю «такий зв'язок між винним і потерпілим, при якій реалізація істотних інтересів останнього була обумовлена поведінкою винного чи реалізація істотних інтересів кожного була обумовлена обоюдною поведінкою» [10, с. 37].

У тлумачних словниках термін залежність визначається як перебування під чийось впливом або чиясь владою, підкорення кому-, чому-небудь або зумовленість чого-небудь певними обставинами, причинами і т. ін. [19, с. 182]. Залежність – перебування під чийось впливом або чиясь владою, підкорення кому-, чому-небудь або зумовленість чого-небудь певними обставинами, причинами і т. ін. [6, с. 401].

Ми погоджуємося з тими науковцями, які зазначають, що залежність слід розглядати одночасно як певний зв'язок між діями декількох осіб, які здійснюють реалізацію загальних інтересів або інтересів одного з них, та як підпорядкованість однієї особі іншій, яка обумовлена неможливістю або обмеженістю свободи під час вибору певного варіанту поведінки.

Слід зауважити, що стан залежності слід відмежовувати від безпорадного стану та уразливого стану. Згідно з абз. 1 п. 5 постанови Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи», стан потерпілої особи слід визнавати безпорадним, коли вона внаслідок малолітнього чи похилого віку, фізичних вад, розладу психічної діяльності, хворобливого або непритомного стану, або з інших причин не могла розуміти характеру та значення вчинюваних нею дій або не могла чинити опір [17].

Згідно з п. 2 Примітки до ст. 149 КК України, у статтях 149 та 303 Кримінального кодексу під уразливим станом особи слід розуміти зумовлений фізичними чи психічними властивостями або зовнішніми обставинами стан особи, який позбавляє або обмежує її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, приймати за своєю волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, збіг тяжких особистих, сімейних або інших обставин [13].

Психологічний вплив за наявності стану залежності, на відміну від безпорадного та уразливого стану, передбачає не такий істотний вплив на волю особи. При безпорадному чи уразливому стані в особи або взагалі відсутня можливість забезпечувати своє існування без зовнішнього впливу, або така можливість істотним чином обмежена, при цьому може відбуватися ігнорування винним волі потерпілої особи. При залежності потерпілого від винного відбувається не ігнорування його волі, а лише її обмеження.

У ч. 1 ст. 154 КК України мова йде лише про матеріальну або службову залежність. Як вказує П. І. Люблінський, про матеріальну залежність може йти мова у вельми численних випадках: сюди підійдуть не тільки відносини роботодавця до працівниці або службовця, а й відносини вихователів до дітей, які проживають у них і на їх кошти, відносини більш багатих родичів до бідних, яким вони надають матеріальну підтримку, відносини особи, яка надає благодійну допомогу до осіб, які користуються нею [14, с. 85]. Намагаючись окреслити критерії визнання залежності істотною, він вказує, що слід враховувати не тільки наявність матеріальної залежності, а й особливий характер відносин, що виникають через наймання [14, с. 85].

Такий підхід було піддано критиці М. М. Коноваловим. Науковець вказує, що наявність лише правовідносин найму (договірних відносин) не дозволяє зробити висновок про залежність: у таких випадках жінка змушена займатися проституцією є матеріально залежною від клієнта і, відповідно, він є суб'єктом спонукання до дій сексуального характеру [11, с. 204]. Ученим було зроблено висновок, що під особами, які знаходяться у матеріальній залежності, слід розуміти, по-перше, осіб, які справді потребують коштів, і, по-друге, потерпілих, матеріально залежних від особи (винної у вчиненні спонукання) в результаті відповідної нормативної вказівки (наприклад, діти є матеріально залежними від батьків (усиновлювачів) в силу прямої вказівки в законі) [11, с. 204].

Слід погодитися з О. О. Дудоровим, що матеріальна залежність передусім означає, що матеріальна допомога з боку суб'єкта злочину виступає єдиним, основним або істотним джерелом існування потерпілої особи, і позбавлення такої допомоги здатне поставити жінку або чоловіка у скрутне становище. Матеріальна залежність має місце, зокрема, тоді, коли жінка або чоловік перебуває на повному або частковому утриманні винного, проживає на його житловій площі, а також коли дії винного спроможні іншим чином викликати істотне погіршення матеріального становища потерпілої особи (йдеться, наприклад, про відносини цивільного боргу, відносини між спадкодавцем і спадкоємцем) [8, с. 212].

Як вказує В. Б. Хатуєв, матеріальна залежність – залежність, пов'язана з перебуванням потерпілого на утриманні винного, з можливістю отримання коштів для забезпечення батьків, близьких, які не мають інших джерел, спадщини тощо [22, с. 14].

Службова залежність виникає через відносини по службі між підлеглим і начальником, а також у результаті здійснення будь-яких контрольно-ревізійних функцій. Така зале-

жність може означати, що у разі відмови задовольнити бажання винної особи, вона може вчинити такі дії, які призведуть до обмеження законних прав та інтересів потерпілих.

Службова залежність означає, що: 1) потерпіла особа є підлеглою винного по роботі (наприклад, керівник організації і секретар); 2) потерпіла особа підлягає службовому контролю з боку винного (скажімо, ревизор і комірник); 3) реалізація істотних інтересів потерпілої особи залежить від поведінки винного по службі (слідчий і обвинувачений, вчитель і учень, викладач і студент, науковий керівник і аспірант, комендант гуртожитку і особа, яка мешкає у гуртожитку, тощо) [8, с. 212].

На наш погляд, вказаний у законі перелік видів залежності занадто обмежений та потребує розширення за рахунок інших видів залежностей: залежність від представника влади (під час виконання ним службових обов'язків), залежність хворого від особи, яка надає медичну допомогу, або під час виконання останньою професійної діяльності тощо. Слід погодитися з М. М. Коноваловим, що залежність може виникати між керівником і працівником, педагогом і учнем, персоналом установ кримінально-виконавчої системи та засудженим, медичним персоналом і хворим, співробітниками правоохоронних органів і особою, що звинувачена чи підозрюється у вчиненні злочину [11, с. 204].

На наш погляд, для кримінально-правової оцінки та кваліфікації вчиненого за ст. 154 КК України головним є встановлення істотності залежності між винним та потерпілою особою (не залежно від її виду), що базується на соціальній або психологічній залежності та впливає з приписів закону.

Під соціальною залежністю слід розуміти соціальні відносини, за наявності яких індивід не може вчинити необхідні для нього соціальні дії, якщо інший індивід не скоїть певних дій [21, с. 129]. При психологічній (особистісній) залежності, залежною можна вважати таку особистість, поведінка якої, підкоряючись глибинним, здебільшого несвідомим потягам і спонуканням, недостатньо регулюється (управляється) свідомістю і волею або, взагалі, не регулюється [2, с. 21], у результаті чого волевиявлення особи підкорюється особі, від якої потерпіла особа залежна.

Законодавчі приписи, що визначають «відносини залежності» впливають із прав та обов'язків осіб, що вступають у суспільні відносини. Наприклад, медична допомога надається у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами (ст. 1, 5, 10 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я») [15], обов'язки із опіки та піклування за дітьми виникають на підставі глави 19 Сімейного кодексу України [18], обов'язки з опіки над непрацездатними членами родини виникають на підставі глави 13 Сімейного кодексу України та Цивільного кодексу України [24] тощо.

На доцільність розширення дії закону про кримінальну відповідальність в частині передбачення відповідальності за використання інших видів залежності, в контексті ст. 154 КК України, вказує і О. О. Дудоров. Науковець вважає, що «вдосконалена ст. 154 КК України повинна містити позбавлену казуїстичності вказівку на іншу (крім матеріальної і службової) залежність потерпілої особи від винного. До речі, саме так вирішується питання у ст. 173 КК Молдови, яка визнає злочином примушування до дій сексуального характеру. Не конкретизується характер відносин залежності і в ст. 199 КК Польщі, яка встановлює відповідальність для того, хто, зловживаючи цими відносинами або використовуючи критичний стан особи, доводить її до вчинення статевих зносин або інших сексуальних дій» [8, с. 213].

У якості додаткової аргументації доцільності включення до ст. 154 КК України «іншої залежності» слід вказати, що аналогічний підхід вже використано у Кримінальних кодексах окремих зарубіжних країн: у ч. 1 ст. 170 КК Республіки Білорусь, ст. 140 КК Республіки Вірменія, ст. 123 КК Республіки Казахстан, ст. 123 КК Киргизької республіки, ст. 133 КК Російської Федерації, ст. 140 КК Республіки Таджикистан тощо.

Окремої уваги потребує розгляд питання про суб'єкта злочину, передбаченого ч. 2 ст. 154 КК України. У цій нормі передбачено відповідальність за «ті самі дії... (дії, передбачені ч. 1), ... поєднані з погрозою знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої (потерпілого) чи її (його) близьких родичів або розголошення відомостей, що ганьблять її (його) чи близьких родичів». При цьому, використане законодавцем словосполучення «ті самі дії» є приводом для наукової дискусії, окремі аспекти якої (в частині визначення особи, що є суб'єктом злочину, відповідальність за який передбачено ч. 2 ст. 154 КК України) було висвітлено у монографічному дослідженні О. М. Храмцова [23, с. 266].

Указана дискусія виникла через те, що у абз. 7 п. 15 постанови Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» вказано, що «суб'єктом злочинів, передбачених частиною першою та частиною другою статті 154 КК, є особа, від якої потерпіла особа матеріально або службово залежна» [17]. Враховуючи це положення, під час тлумачення словосполучення «ті самі дії, ...» у ч. 2 ст. 154 КК України можна зробити хибний висновок, що під ними (діями) розуміється одночасно як примушування, так і застосування певного способу – «використання стану залежності», що, на наш погляд, не відповідає загальній меті захисту статевої свободи та статевої недоторканості від злочинних посягань. З цього приводу О.О. Дудоровим було зазначено, що «за змістом закону примушування жінки або чоловіка до вступу в статевий зв'язок природним чи неприродним способом, поєднане з погрозою знищення, пошкодженням або вилученням майна потерпілої (потерпілого) чи її (його) близьких родичів або з погрозою розголошенням відомостей, що ганьблять її (його) чи близьких родичів, але вчинене особою, від якої потерпіла особа не є матеріально або службово залежною, не тягне відповідальності за ст. 154 КК» [8, с. 220]. Таке твердження, у чому слід підтримати О.О. Дудорова, засвідчує наявність прогалини у регулюванні кримінальної відповідальності за посягання на статеву свободу особи [8, с. 220].

Розглядаючи питання наукового тлумачення положень ч. 2 ст. 154 КК України, Л. П. Брич вказує, що у цій частині статті «законодавець, очевидно, керуючись мотивами економії закону, говорить лише про «ті самі дії», не повторюючи їх формулювання, яке міститься у ч. 1 цієї статті. Про того самого суб'єкта і про той самий спосіб у ч. 2 ст. 154 КК не йдеться» [4, с. 169]. Зазначаючи, що склад злочину, передбачений ч. 2 ст. 154 КК України, є одним із двох основних складів злочинів, передбачених статтею 154 КК України, науковець пропонує викласти абз. 4 п. 15 постанови Пленуму Верховного Суду України у такій редакції: «Примушування жінки чи чоловіка до вступу в статевий зв'язок природним чи неприродним способом, поєднане з погрозою знищити, пошкодити або вилучити майно потерпілої особи чи її близьких родичів або розголосити відомості, що ганьблять потерпілу особу або її близьких родичів, вчинене загальним суб'єктом, кваліфікується за ч. 2 ст. 154 КК» [4, с. 169].

Погоджуючись з тим, що склад злочину, передбачений ч. 2 ст. 154 КК України основним та самостійним складом злочину, а не кваліфікованим видом складу, передбаченого ч. 1 ст. 154 КК України, не можна погодитись з форматом усунення існуючої прогалини: внесення змін до постанови. На наш погляд, з метою усунення майбутніх проблем під час правозастосування, необхідно зміни внести в положення закону – ст. 154 КК України, адже, тут ми підтримуємо Н. Антонюка, «недолік законодавчого формулювання слід усувати не шляхом поширювального тлумачення, а шляхом внесення відповідних змін до КК» [1, с. 303].

У якості аргументації наявності в ч. 2 ст. 154 КК України основного складу, а не кваліфікуючої ознаки (кваліфікуючого виду злочину), слід звернути увагу і на небезпеку цього злочинного посягання та навести такі міркування: як вказують К. О. Котельникова та В. Г. Шуміхін, при злочинному посяганні у рамках ст. 133 КК РФ (спонукання до дій

сексуального характеру) спонукання у формі погрози або спокушання при матеріальній чи іншій залежності потерпілого рівні за ступенем суспільної небезпеки. В обох випадках відбувається такий вплив на волю потерпілого, при якому він не може повною мірою вчиняти дії у відповідності зі своїми намірами, внаслідок чого порушується його статевая свобода та, крім цього, виникає загроза заподіяння істотної шкоди іншим інтересам, які поставлені під охорону кримінального закону [12, с. 192].

На це звертає увагу і Л. П. Брич: «Примушування потерпілої особи до вступу в статевий зв'язок шляхом погрози, яка не є погрозою застосуванням фізичного насильства, вчинене особою, від якої чоловік чи жінка не перебуває у матеріальній чи службовій залежності, знаходиться за межами будь-якого із складів злочинів, передбачених статтями розділу IV Особливої частини КК України. А суспільна небезпека такого посягання на статеву свободу особи є не меншою, ніж посягання, вчиненого з використанням матеріальної чи службової залежності потерпілої особи. А також є значно вищою, ніж суспільна небезпека вимагання – злочину, який у такий самий спосіб посягає на власність – об'єкт однозначно менш цінний, ніж статевая свобода особи» [5, с. 686-687].

Використання різного роду (виду) залежностей та застосування погрози з метою спонукання (примушування) потерпілої особи до дій сексуального характеру, на наш погляд, рівні за ступенем суспільної небезпеки та викладені в межах одного (єдиного) складу злочину і в окремих нормах закордонного законодавства: ст. 151 КК Азербайджанської республіки, ст. 139 КК Грузії, ч. 1 ст. 170 КК Республіки Білорусь, ст. 140 КК Республіки Вірменія, ст. 123 КК Республіки Казахстан, ст. 123 КК Киргизької республіки, ст. 133 КК Російської Федерації, ст. 140 КК Республіки Таджикистан.

Зазначені аргументи, на наш погляд, не залишають сумнівів, що усунення наявного недоліку та вирішення питання правильної кваліфікації суспільно небезпечних діянь, які виражаються у спонуканні (примушуванні) жінки чи чоловіка до дій сексуального характеру із застосуванням погроз, можливі лише шляхом внесення змін до чинного КК України.

Висновок: За змістом кримінально-правової заборони, що закріплена у ч. 1 ст. 154 КК України, суб'єктом злочину є спеціальний суб'єкт – фізична осудна особа, що досягла на момент вчинення злочину 16-річного віку, додатковою ознакою якої є наявність між винним та потерпілою особою «відносин залежності».

Указаний у законі перелік видів залежності занадто обмежений та потребує розширення за рахунок інших видів залежностей: залежність від представника влади (під час виконання ним службових обов'язків), залежність хворого від особи, яка надає медичну допомогу, або під час виконання останньою професійної діяльності тощо, при цьому необхідно встановити істотність залежності між винним та потерпілою особою, що базується на соціальній або психологічній залежності та впливає з приписів закону.

Суб'єктом злочину, відповідальність за який передбачено ч. 2 ст. 154 КК України, є фізична осудна особа, що досягла на момент вчинення злочину 16-річного віку (загальний суб'єкт).

Список використаних джерел:

1. Антонюк Н. Злочини проти особи у роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду України / Н. Антонюк // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2010. – Випуск 51. – С. 298–307.
2. Антонян Ю. М. Феномен зависимого преступника / Ю. М. Антонян, О. В. Леонова, Б. В. Шостакович ; под ред. Ю. М. Антоняна. – М. : Аспект Пресс, 2007. – 192 с.
3. Арямов А. Влияние уголовно-правовой категории «зависимость» на квалификацию преступлений / А. Арямов, Е. Сухарев // Советская юстиция. – 1992. – № 2. – С. 4–6.

4. Брич Л. Деякі зауваження щодо роз'яснень верховним судом України положень КК про кримінальну відповідальність за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи / Л. Брич // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2008. – Випуск 47. – С. 164–173.
5. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів : монографія / Л. П. Брич. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – 712 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
7. Вереша Р. В. Суб'єктивні елементи підстави кримінальної відповідальності : підручник / Р. В. Вереша. – Київ : Атіка, 2006. – 740 с.
8. Дудоров О.О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи : [наук.-практ. пос] / О. О. Дудоров ; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ, ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. – 352 с.
9. Кириш Б. Розділ IV Загальної частини Кримінального кодексу України 2001 року потребує удосконалення / Б. Кириш // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали X регіональної науково-практичної конференції (м. Львів, 5–6 лютого 2004 р.). – Львів : Юрид. фак-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2004. – С. 358–359.
10. Кондрашова Т. В. Уголовная ответственность за понуждение к действиям сексуального характера / Т. В. Кондрашова // Юридический мир. – 1999. – № 3. – С. 33–38.
11. Коновалов Н. Н. Уголовная ответственность за понуждение к действиям сексуального характера / Н. Н. Коновалов // «Черные дыры» в российском законодательстве. – 2008. – № 1. – С. 202–204.
12. Котельникова Е. А. Разграничение насильственных и ненасильственных преступлений против половой свободы и половой неприкосновенности / Е. А. Котельникова, В. Г. Шумихин // Правоведение. – 2008. – № 5. – С. 188–195.
13. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1423076529335782>.
14. Люблинский П. И. Преступления в области половых отношений / П. И. Люблинский. – М. : Изд-во Л. Д. Френкель, 1925. – 246 с.
15. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/print1434285626595230>.
16. Павлов В. Г. Субъект преступления / В. Г. Павлов. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 318 с.
17. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08/print1434285626595230>.
18. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/print1385149626864866>.
19. Словник української мови : в 11 томах / Білодід І. К., Бурячок А. А. та ін. – Київ : Наук. думка, 1972. – Т. 3. – 744 с.
20. Устименко В. В. Специальный субъект преступления / В. В. Устименко. – Харків : Вища школа, 1989. – 104 с.
21. Фролов С. С. Основы социологии : учебное пособие / С. С. Фролов. – М. : Юристъ, 1997. – 344 с.

22. Хатуев В. Б. Уголовно-правовая охрана беременных женщин, малолетних, беззащитных и беспомощных лиц и лиц, находящихся в зависимости от виновного : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : 12.00.08 «Уголовное право и криминология ; уголовно-исполнительное право» / В. Б. Хатуев. – М., 2004. – 30 с.

23. Храмцов О.М. Кримінально-правове та кримінологічне забезпечення охорони особи від насильства : монографія / О.М. Храмцов. – Харків : НікаНова, 2015. – 472 с.

24. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1434285626595230>.

Васильев Андрей Анатольевич,
кандидат юридических наук, доцент
(Харьковский национальный университет внутренних дел)

Воскресенская Ирина Владиславовна,
(старший следователь Ирпенского ОП ГУНП в Харьковской области)

ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ СУБЪЕКТА ПРИНУЖДЕНИЯ К ВСТУПЛЕНИЮ В ПОЛОВУЮ СВЯЗЬ (СТ. 154 УК УКРАИНЫ)

В статье определены специфические признаки субъекта принуждения к вступлению в половую связь. Автором указывается на необходимость расширения положений, касающихся законодательно определенных видов зависимости, при наличии которых пострадавшее лицо принуждается (побуждается) виновным к действиям сексуального характера. Приведены дополнительные аргументы относительно достаточности признаков общего субъекта для ответственности за совершение деяний, предусмотренных ч. 2 ст. 154 УК Украины.

Ключевые слова: специальный субъект, состояние зависимости, половая неприкосновенность, половая свобода.

Andrew A. Vasilyev,
candidate of law science, docent
(Kharkiv National University of Internal Affairs)

Voskresenskaya Irina,
(senior investigator in Kharkiv region)

ISSUES SUBJECT COERCED INTO SEXUAL INTERCOURSE (ART. 154 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE)

The article defines the specific features of the subject of forced sexual intercourse. The author points to the need for increased provisions related to certain types of legislation depending under which the injured person is forced (impelled) guilty to sexual acts. Presents additional arguments regarding the sufficiency of evidence of general subject to liability for acts under Part. 2 tbsp. 154 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: special subject, depending on the condition, sexual integrity, sexual freedom.

Надійшла до редколегії 15.06.2016